

KARA VE SİYAH RENK ADLARININ TÜRKÇEDEKİ KAVRAM VE ANLAM BOYUTU ÜZERİNE*

Nesrin Bayraktar

Özet

Bu çalışmada; siyah ve kara renk adlarının eş anlamlılık bağlamını saptamak amacıyla anlam ve kavram boyutunda incelemesi yapılmıştır. Bu inceleme sonucunda aynı rengi gösteren iki renk adının anlam alanlarının örtüşme düzeyleri saptanmaya çalışılmıştır. Kara ve siyah renk adlarının söz konusu incelemesini sonuçlandırmak için bu renk adlarıyla türetilen renk, hayvan, bitki, tip ve hastalık, eşya, doğa olayı, yiyecek, kimya, oyun adları, ad bilimsel adlar; somut adlar, mecaz anlamlar, atasözleri, deyimler ve ikilemelerin dökümü yapılmıştır. Bu iki renk adının birebir eşanlamlı olmadığı, yalnızca renk kavramını gösterme bakımından örtüştüğü anlaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: renk adları, kara, siyah, anlam alanı, kavram alanı, eşanlamlılık

CONCEPTUAL AND SEMANTIC PROPERTIES OF COLOUR NAMES KARA AND SİYAH IN TURKISH

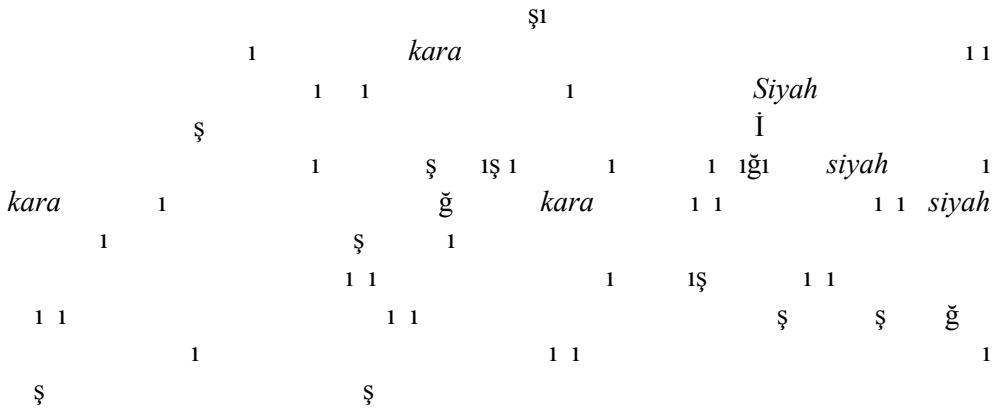
Abstract

In this study; 'siyah' and 'kara', the two words used in Turkish for the colour name black, have been investigated, in order to determine their synonymy relationship, for their distinctive conceptual and semantic fields. The study endeavoured to illustrate the extent to which the semantic fields of these two colour names signifying the same colour would overlap. To do this, names, coined in conjunction with 'siyah' and 'kara', for animals, plants, medical issues, diseases, articles, natural events, food, chemical issues, games, onomastics, concrete nouns, metonomical uses, proverbs, expressions, and duplications have been compiled and tallied. It has been illustrated that these two colour names are not true synonyms and their semantic and conceptual properties overlap solely when signifying the colour concept.

Keywords: colour names, black, semantic field, conceptual field, synonymy

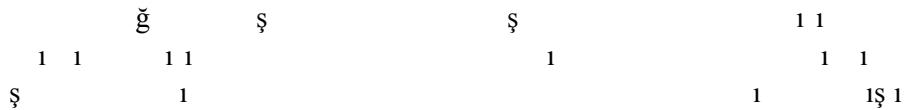
* 1 Dünyada Türkçe Öğretimi 6

Giriş

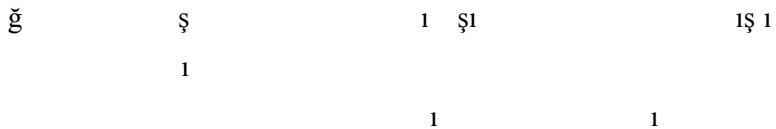

I. KARA

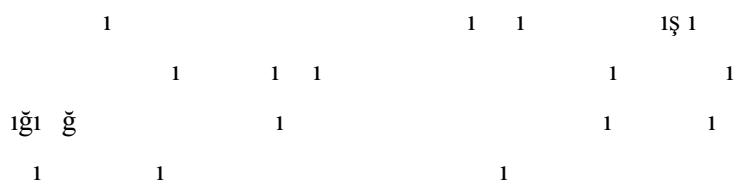
1. Renk Ad

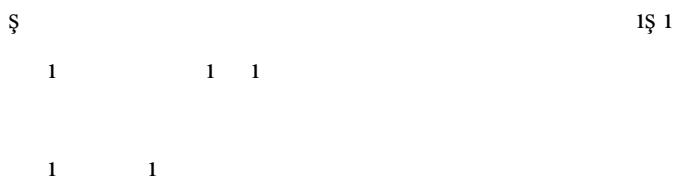
1.1 Renk Eylemi

1.2 Küçültme

1.3 Renk Tonu

1 1
1 1 1 1 1 1 1
1 1 1 1

1.4 Soyut Renk Sfat

1 § 1 1 1§ 1
1 1 1 1
1 1 1 1

1.5 Pekiştirme

1 1 § 1 1 1

1.6 Somut Ad

§ 1 § 1§ 1
1 1
1 1 1
1 1

2. Hayvanlar

1 1 § § §
1 1 1 §
1 1 1 1§ 1

2.1 Kuşlar

§	1 1	§ 1	1§ 1
g	1 1	§ 1	§
§ 1	1	§ 1	§
§ 1 1		§ 1	g
§ 1	1		
g			
g		g 1	1

ığ

§

§ 1 1

1 §

§

2.2 Sürüğenler ve Böcekler

§

1 1

1

ı§ 1

§

ığ

ğ

1

ğ

1

§

2.3 Vahşi Hayvanlar

1 1

§

ı§ 1

1

1 1 1

1

2.4 Bal klar ve Deniz Canlı lar

§

1 1

1

1 1

ı§ 1

1

ığl

2.5 Evcil Hayvanlar

1 1
1 1§1

1

1

ığl

§
gč
gč

gč

1

§
1
gč

1

ığl

§

ığl

§

3. Bitkiler

§
gč
1 1
1§1

§

1

1 1

§

3.1 Otlar ve Tahllar

§
1 1
1 1

1 1

1 1

1§1

1
gč
1

1

§

1
gč
1

1

§

gč
1

1 1 1 1

§ §

3.2 Meyveler

§ §
1 1 1 § 1

3.2.1 Çeşitli Meyveler

1 1 1 1
1 1 1 1
§ § 1 1
1 1 1 1

3.2.2 Üzümler

1 1 1 1
1 1 1 1
1 1 1 1
1 1 1 1

3.3 Sebze

1 1 1 1
1 1 1 1
g g

g
1 §
 1

İ
g
1

3.4 Ağaçlar

1 1 g 1 1§ 1
g g1 g
1 1 1

g
1

3.5 Yaban Bitkileri

1 1 1§ 1
1
§

§ § 1
§ §

3.6 Çiçek

§ 1 1 1 1§ 1
1

4. T p ve Hastal k

§ 1 1 1 § 1
1ḡ1 § 1ḡ1 1ḡ1
1§ 1

4.1 Organ

1 1 1 1§ 1
1 1
ḡ

4.2 İnsan Hastal klar

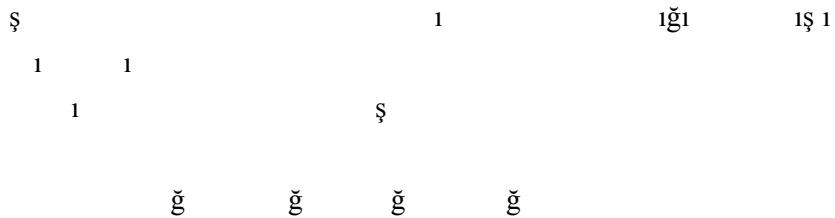
1ḡ1 1§ 1
1 1
ḡ 1
1 1

1 1
§ 1
1ḡ 1
1 1
1 1

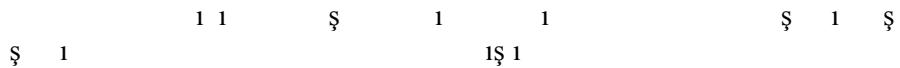
4.3 Hayvan Hastal klar

1ḡ1 1§ 1
ḡ 1 ḡ
§ 1 1
1 1
§ 1
1 1
1

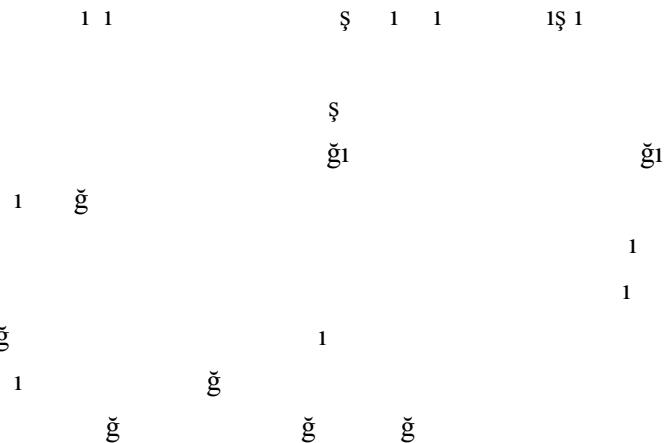
4.4 Bitki Hastalıklar

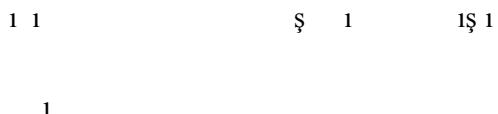
5. Eşya Adımları

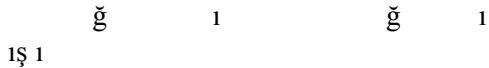
5.1 Ev Eşyası

5.2 Giyim Eşyası

6. Doğa Olayları ve Coğrafik Sınıflar

6.1 Doğa Olayları

kara pus	karaçilen/karaçilenti
karagiren	karaispat
karaltı(kara+l-)	karaman (kar+man)
kararşyeli	karayel kuzeybaşyeli
kara bulut: nimbus	karacayaz: ilkbahar

6.2 Coşrafik Söfatlar:

Taranan kaynaklarda 14 adet kara renkten coşrafik söfat saptanmıştır.	
çaykara	kara iyrek (kara iyi+rek) kara evlek
karaboğaz	karacasu karaçıyla
karagölen	karagöz karagülmez
karahopur	karakepir karasu
karasuluk/karasavla/karasavlas/karası/karası/karasulak/karasuluk	karayıaz hiç
sürülümemiştirler	

7.Yiyecek Adı

Kara renk adlı içeren yiyecek adları onu yemek, sekizi tâlibi içecek adı olmak üzere toplam 19 adettir.

7.1 Yemek Adı

Taranan kaynaklarda saptanan kara renkten içeren yemek adları şunlardır.	
kara kavurma	kara keşke
kara lõrma	kara kurut
karaçılık	karadöşam
karahaber	karaharman/karahan
karamaç (< kara umaç)	karamandır (hancare)

7.2 Tatlı

Kara renk adlı içeren 8 adet tatlı saptanmıştır.

kara helva	karaá	karabüzeyden
karaekmek	karakoyuk	karakutatlı
karakurut	karamanlı	

7.3 İçecek

1 1	1	1	1§ 1
1			

8. Kimya Terimleri:

1 1	1§ 1
-----	------

1

9. Oyun:

1§ 1	1 1	1	1
g			
§		§	

10. Ad Bilimi

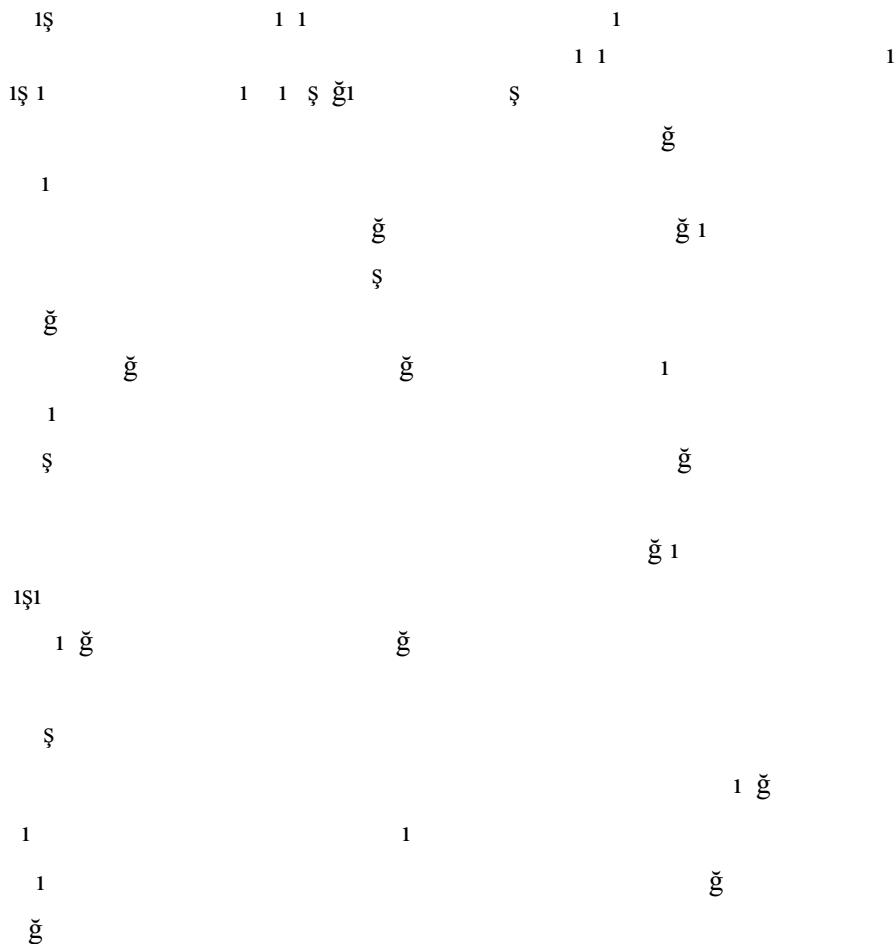
1	1	1	1
1§ 1			

10.1 Yer Adlar

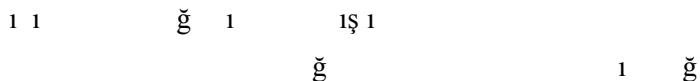
1 1	1 1	1 1	1 1
g §	§		1 1

I	S	I
I	S	I
I		g I

10.2 Kişi Adlar

10.3 Dağ ve Yükselti Adlar

10.4 Su Adlar

g̤

g̤

11. Somut Adler

1 1

§

1§ 1

12. Mecaz Kullanımlar

1§

§

1 1§ 1

12.1 Olumsuz Anlam Taşyan Mecazlar

§1

1

1 1 1 1 1 1

1§

12.1.1 Nitelik Olarak Kötülük Bildirenler

1 1

1

1§ 1

1

§1 1 1

1

1

1 §

1§

g̤ 1

§1 1

g̤ 1

§

§ §

g̤

1

§

1§ §

12.1.2 Ölüm ve Yas

1 1 g§ 1 1 §1

1 1

$$1 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 1$$

1 g1

12.1.3 Dert

1 1
§ 1
g 1
§
1

12.1.4 Kanunsuz

1 1
1§ 1

$$\begin{matrix} g & 1 \\ & 1 & 1 & 1 \end{matrix}$$

12.1.5 Kâbus

गोप

1§ 1

1

§

12.1.6 Hastalık

1 1

1

1§ 1

g 1

1 1

1

1§

1 1

12.1.7 İftira

1 1

1§ 1

g 1 1

1

g

1

12.2 Olumlu Anlam Taş yan Mecazlar

1 1

1§

§

1

1

§

12.2.1 Nitelik Olarak İyilik Bildirenler

1 1

1§ 1

g 1

1

1

§

g

§

12.2.2 Sıradanlık Anlam - Taş yanları

1 1 §1
§1 1
§ §
1 1

1 1
1g1 1 1 1
§ g 1

1 1 1 1
1 1 1§ §
g 1§

12.2.3 Büyüklük ve Çokluk

1 1 1
§1 1

1 1
g

12.2.4 Dış Görünüş

1 1 1§ §

§ § 1
1 g 1§ § 1
1

§ 1 1
g1 g 1 1

1 1
g g 1 g 1 1

13. Atasözü, Deyim ve İkileme:

1 1

1§ 1

13.1 Atasözü

1 1

1§ 1

ak akçe kara gün içindir kara:)

ak curun⁶ akmazsa kara curun kol gibi kara:)

ak don kara don geçit başında belli olur kara:)

aktan kara kalktı mı? kara: 1)

13.2 Deyim

1 1

1§ 1

1

1

§1 1

§

1

1 1 1 1

1

1 1

g

1 1 1 1 § 1

1 1 1 1 1

1

13.3 İkileme

1 1
g 1 1 1 1 1 1 1 1
§

II. SİYAH

1. Renk Ad

1 1 1 1
g § 1 1
1 1

2. Hayvan Ad

1 1 1 1§ 1
§

3. Bitki Ad

1 1 1 siyah lâle

4. Kimya Terimi

1 1 1 siyah inci

5. Ad Bilimi

1 1 1 1 1 1
1§ 1 §

6. Somut Ad

1 1 1§ 1 1
g

7. Atasözü Deyim ve İkileme

7.1 Atasözü

1 1

1§ 1

g̃l 1

1

§

7.2 İkileme

1 1

1§ 1

1 1

1 1

8. Mecaz Anlam

1 1

1

1

§

1 § §

III. SONUÇ

		-	1	-	-	-	-	g̃o								
kara	957							g̃o								
sivah	15															

g̃č

1

1

§

1

§

§

kara 1 § ğl §
§1 1

sifat

ğ
mecaz ğ 1 1 1 1
mecaz 1 1 1
1

1 §
1 §
§ ğ § ğl 1 1 1
1 1 1 1

1

1

1 1 1

§1 1 1

ğğ 1 1 1
§ 1 1 1
1 1 1
1 1 1
1 1 1
1 1 1

\check{g}
 1 1 1 1 1 1 1
 § 1 1 \check{g} 1 §
 1 1

Kaynakça

1 1
 1 1
 1 1 1 1 1 1
 \check{g} İ İ 1 1 1
 \check{g} İ İ 1 1 1
 1 1 1 \check{g} 1 1 1 1
 § 1 1
 1 \check{g} 1 1
 \check{g} 1 1
 İ 1 1

1 1 1 1

1 1
 1 1
 1 1 1 1 1 1
 \check{g} 1 1 1 1 İ
 §1 1 1 1 1 1 \check{g} 1
 1 1 1 1 1 1 İ
 \check{g}